

Felles trusler fremprovoserer menneskehetens enhet.
Den rike verdens overskudd forplikter og motiverer:
Det utopiske arbeidet er langt fra tilbaketrukket, sier Peter Sloterdijk.

Peter Sloterdijk åpner døren barbeint og smilende. Jeg har takket ja til en invitasjon på kort varsel, og reist fra Venezia, via Schönefeld flyplass og tog til Berlin, der jeg tar en buss fra Zoologischer Garten og inn i de frodige villastrøkene omkring Johannaplatz. Berlin har ikke pleid å være Sloterdijks adresse, men leiligheten han vinker meg inn i er åpenbart på vei til å bli et hjem, med rader av bøker spredt rundt om i hyllene. En eim av sigar bidrar til en hjemlig atmosfære – og bordet er dekket. Han er akkurat i ferd med å legge siste hånd på en gresk salat. Vi starter med en aperitif og går ut på balkongen.

På et vis er samtalen allerede påbegynt. Da vi sist snakket over telefon, var han i pratsomt morgenhumør; fra kommentarer om de atmosfæriske forholdene i Mellom-Europa versus Middelhavet, gled assosiasjonene videre til Venezia. Denne byen dukker opp mange steder i Sloterdijks forfatterskap: I kraft av å være en samling halvveis kunstige øyer, blir venezianernes karanteneordninger i middelalderen et illustrerende eksempel på at geografisk isolasjon og eksistensiell beskyttelse kan være to sider av samme sak. Forfatterskapets filosofiske kretsing om sfærer og rom gjør at Sloterdijk alltid er på utkikk etter stedenes egen logikk, deres trygge indre og farlige utsider. Han minner også om at Venezia er kapitalismens vugge. Herfra sendte handelsadelen sine skip ut på risikable reiser i globaliseringens begynnelse, i håp om at investeringene skulle komme mangfoldiggjort tilbake, uten å bli plyndret av pirater eller lide skibbrud.

Peter Sloterdijk, f. 1947, tysk filosof. I 1983 utkom debutverket, *Kritik der zynischen Vernunft* (Kritikk av den kyniske fornuft), og siden har han skrevet mer enn 40 bøker. Fra 2001 til 2017 virket han ved Staatliche Hochschule für Gestaltung Karlsruhe. Mellom 2002 og 2012 var han vert i TV-programmet *Im Glashaus: Das Philosophische Quartett*.

Med sitt forrige besøk i Venezia friskt i minne, anbefalte Sloterdijk Damien Hirsts utstilling «Treasures from the Wreck of the Unbelievable» i Palazzo Grassi, bestående av forsørgjorte falske kuriositeter, et ironisk *Wunderkammer* av sunkne skatter. Telefonsamtalen gikk videre til estetikkens kitschteorier og Umberto Ecos analyser av den dårlige smakens struktur. Da Sloterdijk nevnte Ecos essay om oppdiktete byer, ble jeg forvirret med hensyn til Calvino og Eco, men på dette tidspunktet var det klart at vi hadde snakket oss bort – og vi avtalte å fortsette hjemme hos Sloterdijk.

Dette var lettere sagt enn gjort, siden han lever uten mobiltelefon og kun sporadisk er tilgjengelig via en helt sikkert overfylt e-post-konto. Visse isolasjonsstrategier må tas i bruk av en travel filosof. Der vi endelig står på balkongen i Berlin kretser først samtalen om leiligheten, nabolaget og byens ulike strøk. En sammenligning av forholdene for sykling i henholdsvis Berlin og Karlsruhe, Sloterdijks mangeårige tilholdssted, fører til betraktninger om letingen etter det optimale sted å bo, og snart er samtalen på vei fra de umiddelbare omgivelsene til tilværelsen som helhet: Hva er livet annet enn en bevegelse mellom – og en bearbeidelse av – ulike steder? Vi står dermed konstant i spenn mellom det intime og det kosmiske, det lokale og det globale.

Også her har en ledetråd for samtalen ligget klar: Vi møttes kort for noen måneder siden etter et foredrag Sloterdijk holdt i Westerkerk, Amsterdam, «Tribalisme i den digitale æra».

Det grunnleggende spørsmålet var hvordan stammevesenet Homo sapiens kan skape større politiske enheter, og hva det innebærer når samtiden ser stadig flere tilbaketrekninger til stammens logikk. Foredraget i Westerkerk ble fulgt opp av en diskusjon som trakk ut, mye takket være iveren til kveldens andre foreleser, Slavoj Žižek, en av Sloterdijks grundigste, mest kritiske lesere. Diskusjonen dreide seg om globale fellessituasjoner, tvilsomme utopier og beskyttede identitetssoner. Hvis kulturene i selve sin logikk alltid skiller mellom innside og utside, hvordan kan vi da skape globale fellesskap og universelle rettigheter?

Ved midnatt, etter at de siste ordvekslingene var overstått, fikk jeg overrakt Sloterdijk den norske oversettelsen av essayet *I samme båt*, utgitt på House of Foundation i 2017. Dette «hyperpolitiske» essayet, som først kom ut i 1995, virket påfallende relevant både for kveldens diskusjon og drøftingen av den globale situasjonen. Hovedargumentet i boken er nemlig at menneskets samfunn er et klans- og horde-samfunn som bare med stor møyen kan utvides til større fellesskaper. Vi er kanskje født som sosiale vesener, men det virkelig politiske mennesket må omhyggelig dyrkes frem av kulturen. Fellesskapets prinsipp presses til det ytterste når vi skal forholde oss til globale problemer og befinner oss i samme båt – mer eller mindre – med milliarder av fjerne fremmede.

I hovedverket *Sphären I-III* (1998–2004), undersøker Sloterdijk fellesrommene fra tosomhetens intime bobler til enorme imperier og religiøse kosmologier. Misforholdet mellom menneskenes forvokste livsrom og deres nær-synte draging mot det lune og familiære er like åpenbart som det er problematisk. Det at

mennesker oppretter verdener som har en innside og en utside blir for Sloterdijk et logisk-geometrisk problem som spiller seg ut som et verdenshistorisk drama: Der man forsøker å gjøre seg immun mot utsidens trusler, oppstår symbolske og sosiale forsvarsverker som irriterer hverandre gjensidig. «All historie er historien om immunsystemer,» heter det i en nøkkelformulering. Denne Marx-parafrazen blander seg med en tese om rommet: Betingelsen for ethvert bebodd rom er at det opprettes en beskyttet og besjelet innside relativt isolert fra omverdenen. Nyanseforskjellene mellom en bolig og et oppholdssted er dermed langt fra trivielle.

Balkongen vi sitter på inngir en nesten landlig fred, men ligger midt i byen og byr slik sett på det beste fra to verdener. Sloterdijk fastslår at han som de fleste elsker livet på landet, men kun holder ut for en tid – og da forutsatt at han har med seg nok arbeid til å holde seg travel. Han innrømmer likevel motvillig at han har begynt å nyte et visst monn leddiggang og hvile, i det minste mer enn hva han pleide å unne seg. Han er pensjonert fra stillingen som rektor på Staatliche Hochschule für Gestaltung Karlsruhe, og ble nylig gift for andre gang – og tar nå livet ørlite roligere. Dette til tross for en mild arbeidsnarkomani, som produktiviteten hans vitner om, en notorisk skrivekløe som i årtier har gjort ferier til en form for arbeidsutflukter og hverdagen til en skytteltrafikk mellom foredrag, konferanser og foreleggere. Sloterdijks produktivitet viser ingen tegn til å avta. Selv etter 40 publiserte bøker, er han nettopp ferdig med å redigere andre bind av sin tanke-dagbok, *Zeilen und Tage*, som denne gangen dekker årene 2011–2013.

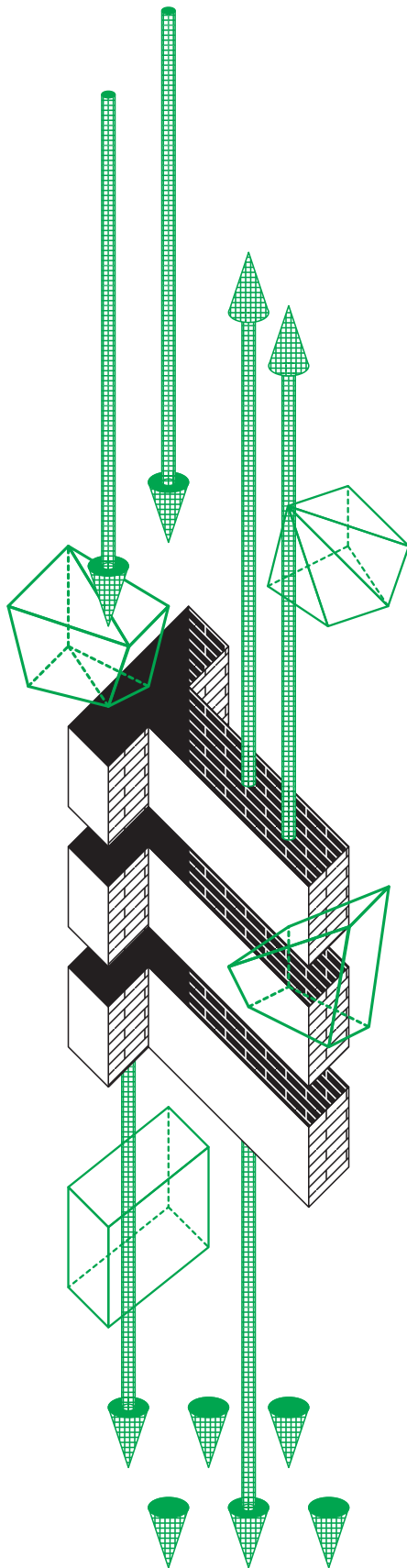
Sloterdijk-utgivelser på skandinaviske språk

Kritik av det cyniska förnuftet
Oversatt av Joachim Retzlaff
Alba, 1988

Kritik af den kyniske fornuft
Oversatt av Hans Chr. Fink
Det lille Forlag, 2005

Sloterdijks gjennombruddsverk fra 1983 tar utgangspunkt i vår tids forherdede kynisme, omtalt som «opplyst falsk bevissthet». Mennesker og samfunn som allerede har gjennomskuet seg selv kan ikke avsløres. Selvoppholdelsesdriften råder og enhver moralsk idealisme blir en beklemmende hemske.

Makten i sin kyniske form er dermed en blindvei for opplysningsprosjektet, som risikerer å bli nedslående snarere enn opplyftende, mens ideologikritikken slår inn åpne dører. Sloterdijk søker etter løsninger i den antikke kynismens spotske ironi og muntre provokasjoner. Den danske utgaven er et utvalg på 208 sider, mens den svenske teller 586 sider, mot originalens 959 sider.

I. UTOPIEN OM DET MOTIVERTE LIV

AD *Går det an å skille meningsfullt mellom arbeidslyst og besettelse?*

PS Et motivert liv må være slik at du alltid allerede er satt i bevegelse. Det finnes en amerikansk kristen guru, Rick Warren, som har skrevet en bok som skal være en av de mest solgte bøker i historien, nemlig *The Purpose-Driven Life* (2002). Men kanskje er ikke motivasjonens sentrale problem måltrettethet: Det er snarere et spørsmål om å ha tilstrekkelige reservoarer med rastløshet. Rastløsheten er en kategori som spiller en viss rolle i sosiologiske teorier om utvandringen til Amerika i det 19. århundre. Denne måten å snakke om rastløshet på beskriver en særlig type mennesker som har bygget opp i seg utilfredsstilte behov. I praksis blir resultatet det samme som når man er drevet av måltrettethet.

AD *Gir det mening å se på rastløshet som den aktive siden av kjedsomhet? Filosofen Nelson Goodman, som har skrevet boken Ways of Worldmaking (1978), gjør blandingen av rastløshet og kjedsomhet til en del av sin estetiske teori. Antagelsen er at kjedsomhet og rastløshet springer ut fra impulsen til å lære noe nytt: Det vi allerede kjenner – om det er en kunstform eller et sted – begynner å kjede oss, simpelthen fordi det ikke har noe mer å lære oss.*

PS Hvorfra kommer kravet om å lære eller utrette ting? Når det gjelder motivasjonen tror jeg det er en misforståelse å tenke at det finnes en autoritær instans som alltid er på vakt: Fra du våkner tar den styringen og driver deg stadig videre, helt til midnatt. Og så går dere begge på vakt og sover i hver deres seng. Neste morgen tar den ledelsen igjen. Jeg tror det er et galt bilde av fenomenet motivasjon. Motivasjonen kommer til uttrykk i sin utopiske form når du, for eksempel, arbeider med en bok som er så eggende at den trekker deg stadig videre. Du trenger ikke sette deg selv i gang, for du er allerede satt i bevegelse av prosjektets egen strøm.

AD *Dermed er du ikke presset av nødvendigheten, men heller trukket av forlokkende muligheter, uttrykksiver og nysgjerrighet?*

PS Så visst. Et element av angst forblir likevel en del av rastløsheten; det finnes alltid en frykt for at du en dag må erklære for deg selv at du har mislyktes.

AD *Føler du stadig at du må bevise noe for deg selv – til tross for alle de tusenvis av sidene du har skrevet og alt du har utrettet?*

PS Mengden av arbeid jeg har gjort påvirker ikke denne avgrunnsdype følelsen. Det ligger i avgrunnens natur at den aldri kan fylles.

AD *Hva med det å være motivert av oppgaver og krefter som er større enn en selv? Man kan få inntrykk av at for bare 50 år siden identifiserte folk seg med enorme historier som motiverte og legitimerte det de gjorde og var med på. I dag prøver de fleste å gi mening til livene sine gjennom mindre og mer eller mindre private prosjekter, slik at hvert liv leves mer som en hobbyaktivitet eller en form for turisme. På den andre siden har vi klimaendringene: en fortelling større enn noen annen, men den er kanskje for stor for folk? Kan det hende at morgendagens store navn vil være forskere som er relativt ukjente i dag, som Keeling som begynte CO₂-målingene fra et observatorium på Hawaii på 70-tallet?*

PS La oss håpe disse forskerne får den statusen de fortjener.

AD *Og litteraturen?*

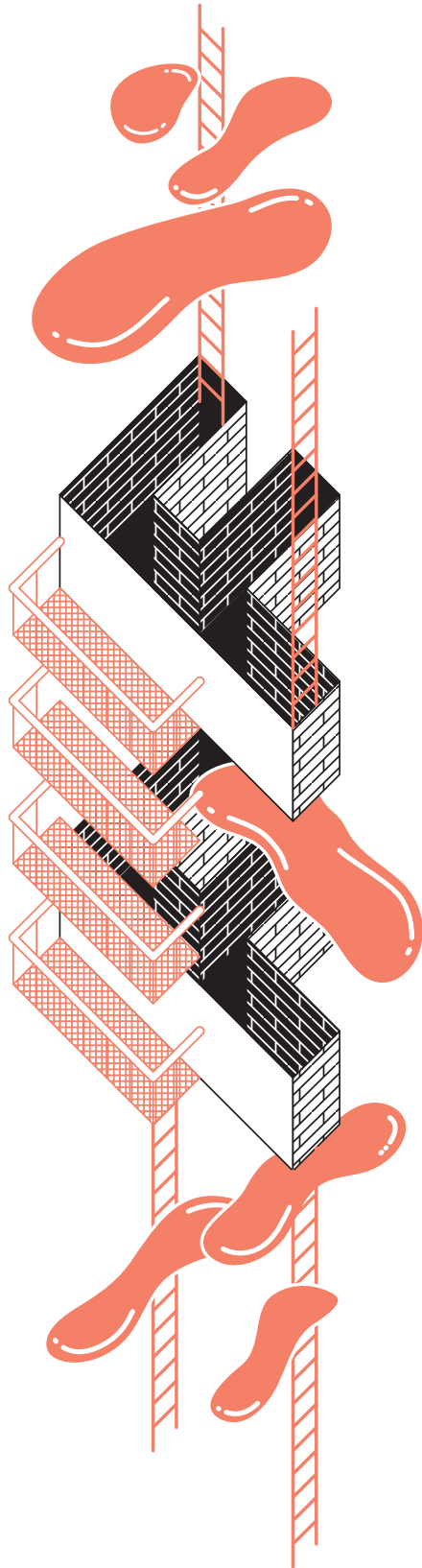
PS I våre postmoderne tider, er det ikke lenger noen virkelig verdenshistorie for litteraturen, heller ikke en verdenslitteratur, forstått ut fra Goethes begrep. Vi har en hel del hobbyforfattere, men selv om de skulle få en Nobelpris, kommer de ikke forbi at de bedriver en form for hobbyskriving.

AD *Det er en nokså krass betegnelse?*

PS Selv ikke bak bøkene til en briljant forfatter som Philip Roth finnes en virkelig nødvendighet. De er en slags påfunn. Det er ikke tilfellet for tidligere tiders forfattere, som ikke bare var store poeter, men også nødvendige mennesker i sine epoker.

AD *Etter jernteppets fall – i land som Tsjekia, tidligere Tsjekkoslovakia – mistet litteraturen mye av sin drivkraft uten det historiske presset, det dype behovet for å uttrykke vitale sannheter?*

PS De kjempet med et sterkt realitetsprinsipp og sensur. For dem var det å skape verdener ikke noe ironisk, et fantasiprodukt fra forfatterens indre. De var en del av en kampfront, så å si. Jeg har reflektert mye over dette problemet, særlig etter at Philip Roth døde. En av hans beste venner, Norman Manea, er en god venn av meg. De var fullstendig uadskillelige.

Manea kom fra Romania som immigrant til USA, han forlot landet under Ceaușescus styre. Han ble ansatt på Bard College, som var en beskyttet verden, et univers for seg selv, og som for øvrig er stedet der Hannah Arendts ektemann Heinrich Blücher var professor. Philip Roth sa at han ville begravnes på gravlunden ved Bard College.

AD *Hva gjorde vennskapet så spesielt?*

PS De ringte hverandre hver dag og fortalte hverandre jødiske vitser. Norman fortalte meg at han også vil begravnes der, så de kan nyte dette privilegiet i det hinsidige.

AD *Hvis litteraturen står i spenn mellom å være drevet frem av verdenshistoriske motivasjoner på den ene siden og å hengi seg til humor, underholdning og ironi i mer beskyttede verdener på den andre, hva skal da til for å frembringe en verdenshistorisk litteratur i vår tid? Kommer alt an på hvor man befinner seg – og når?*

PS Kanskje. Se på Solsjenitsyn – han var så visst ingen hobbyforfatter.

AD *Antropologen Jared Diamond har hevdet at sivilisasjonens skjebne kommer til å bli avgjort i løpet av de neste 50 årene. Hvis vi befinner oss i en så hyperdramatisk situasjon, hvorfor er ikke både forfattere og mennesker for øvrig hypermotiverte?*

PS Jeg aner ikke om Diamond har rett i sine tanker om sivilisasjonens kollaps. Teoriene hans om hvorfor kulturer lykkes, om rike og fattige land, er interessant – men den forutsetter at vi har et tilstrekkelig klart kriterium for suksess. Mitt syn på saken er at det finnes strukturer som gir tilstrekkelige grunner for suksess, men disse må utarbeides mer forsiktig enn han gjør – og mindre materialistisk.

Eurotaoisme: kritikk av den politiske kinetik
Oversatt av Hans Chr. Fink,
Hans Reitzel, 1991

Dette eksperimentelle essayet fra 1989 setter den vestlige historieforståelsen, basert på ekspansjon, akselerasjon og mobilisering, opp mot taoismen – en ubevegelig ro som aldri synes å ha vært et alternativ for Europa, «det historiskskapende kontinent». Kritikken av ekspansjonens prinsipp blir samtidig en undersøkelse av hva den totale mobiliseringen av

planeten innebærer – den mobiliseringen som snaut 30 år senere omtales som antropocen. Boken tegner et fryktingyende bilde av menneskehetens historiske ferd som et ukontrollert skred, en bevegelse i fritt fall. Sloterdijk søker etter teknikker til å forvandle fallet til en fødsel, og sivilisasjonens drift til navigasjon.

Masse og foragt – essay om kulturkampe i det moderne samfund, oversatt av Hans Chr. Fink, Det lille Forlag, 2002

AD *Så hva er kriteriet for suksess?*

PS Min følelse er at suksess helt og holdent er et spørsmål om positiv *feedback*. Jeg skrev nylig en studie av det såkalte Matteus-prinsippet, som henspiller på Jesu ordspråk: «For den som har, skal få, og det i overflod. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han har.» Jesus var virkelig en stygg nyliberaler! Ordspråket er en første formulering av det vi nå kaller positiv *feedback*. Hvis du har en gave eller et talent, talentum, som var tidens myntenhet – et stykke sølv som veide seksten pund – så er sjansen stor for at du vil få et til, for sølvet har en egen magi. Stykket av edelmetall er allerede et inkarnert suksessprinsipp. Uten tidligere suksess ville ikke sølvet ha blitt samlet sammen til et sølvstykke. Det er et bevis på tidligere suksess, ferdighet, intelligent adferd og så videre. Kanskje også på tidligere forbyttelser.

AD *Så suksess er en form for helse – biologisk sett en effekt av dine forfedres vellykkede kamp for å overleve og videreføre seg selv og sitt eget?*

PS Ja, takket være Bibelens språk, har begrepet talent blitt en metafor for gaver. Begavede mennesker bærer i seg usynlig sølv, og så må de i neste omgang bearbeide dette sølvet.

AD *Men sølv kan også kastes bort, og det samme kan talenter – enten det er i form av mynter, gaver eller begavelser?*

PS Jesus sier til den dårlige tjeneren: Du sløste det ikke engang bort, du begravde metallet under jorden. Du arbeidet ikke med det. Den gode tjeneren ville skape det ene sølvstykket om til tre stykker. Dette er Matteus-prinsippet. Interessant nok var det en sosiolog som introduserte det, Robert Merton, som hadde studert forskere for å finne ut hva som er vilkårene for

Masseforakt, oversatt av Eivind Tjønneland, Damm, 2005

Masseforakten betegner både massenes forakt for elitene og elitenes forakt for massene. Sloterdijk spør om dette doble såret virkelig kan leges gjennom en prinsipiell likhetstankegang som gjør anerkjennelsen til en menneskerett. I iveren etter å bekjempe politisk ulikhet risikerer vi å miste evnen til beundring og selvovervinnelse, og nye forskjeller tyter frem under likhetsideologiens overflate.

akademisk suksess. Han beskrev flyten av sitater som følger et vellykket arbeid og slo fast at denne kunne brukes til å kvantifisere suksess innen det akademiske feltet. Dermed får du en målestokk på suksess som er nokså snever. Poenget er at vi trenger en generell feedback-teori for kulturelle fenomener som sådan. Det viktigste med marxismen var at den ga oss den første økonomiske teorien i full skala gjennom en forståelse av investeringer. Investeringer er intet annet enn et positiv feedback-spill.

AD *Hvorfor tilskriver du dette Marx, snarere enn Adam Smith eller tidligere tenkere?*

PS Adam Smith hadde ennå ikke denne kombinasjonen av en teori om å tjene penger og en progressiv teori om teknologi.

AD *Oppfinnelser og innovasjon, altså?*

PS Ja, for pengenes vei til multiplisering må gå via markedet – men den må også gå gjennom oppfinnerens verksted. Oppfinneren er den som føyer til det avgjørende knepet som får pengene til å strømme fortere. I alle former for positiv feedback er tidselementet viktig. Jo raskere feedback du får, jo mer får du følelsen av at det fungerer.

AD *Men hva er motivasjonen for oppfinnelser? Den marxistiske science fiction-forfatteren Kim Stanley Robinson hevder at oppfinnelser og oppdagelser ikke er motivert av kapitalen, men at kapitalen snarere plukker opp nyvinninger og tjener penger på dem. Oppdagere og oppfinnere er ifølge ham først og fremst drevet av nysgjerrighet og en vilje til å forbedre og lære...*

PS En slik idealistisk tanke om en nysgjerrighetsdrevet økonomi forekommer meg ikke helt overbevisende. Slik jeg ser det er økonomien drevet av kredittstress. Du låner noen penger – og den dagen du tar med deg disse pengene hjem, setter kreativiteten seg i bevegelse. Det vi kaller kreativitet er ofte ikke annet enn en desperat flukt fra gjeld. Min generelle teori for dette er en variant av hva min venn Heiner Mühlmann kaller «stressologi». Det samme viser seg i moderne forretningsdrift som i militær mobilisering – et firma som er godt drevet har trekk av hva han kaller *maximum stress cooperation*. Hvis firmaet ikke rakner under stress, men heller forenes i en falanks av intelligenser, en mønstret tropp av delt motivasjon, så får man denne typen maksimalt stresskooperative grupper. Det er slike stressresistente grupper som holder verden i gang.

AD *I sine teorier om kulturell suksess og fiasko, mener Jared Diamond at det er fatalt hvis en gruppe avskjærer seg fra konsekvensene av sine egne avgjørelser, slik at stresseffekten forskyves. I din egen bok I samme båt beskriver du lignende virkninger. Først isolerer mennesket seg fra naturpresset, siden isolerer overklassen seg fra andre mennesker som skyves ut i nød og stress, mens de selv avlastes – og i siste omgang isolerer menneskene seg fra samfunnet som sådan. Hvis menneskene ikke føler seg som del av den samme situasjonen, kan de vel heller ikke danne en stressenhet?*

PS Det er helt sant. Derfor må enhver forretningsmann eller økonom tilbringe tid med å studere hvordan vellykkede militære enheter fungerer. De er basert på unntakstilstander

I samme båt – om hyperpolitikk, oversatt av Anders Dunker og Eirik Høyer Leivestad, House of Foundation, 2017

I dette essayet fra 1993 presenterer Sloterdijk en antropologi for den globale æra: Når mennesket gradvis har gått fra å være et klansvesen på savannen til å bli et medlem av et uklart skjebnefellesskap med menneskeheten som sådan, oppstår spørsmålet om hvorvidt den politiske oppdragelsen kan gjøre oss til verdensborgere – eller om vi er dømt til å trekke oss tilbake fra det store fellesskapet til innskrenkede etniske grupper eller ekstremindividualismens selvtilstrekkelige isolasjon.

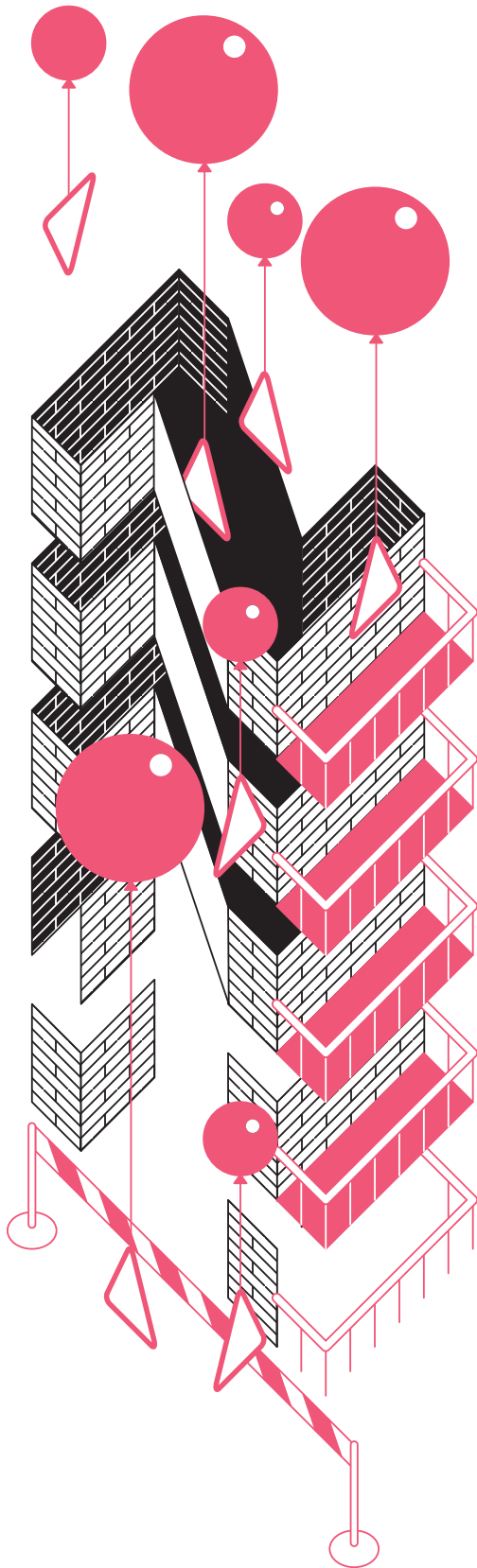
Regler for menneskeparken, oversatt av Knud Michelsen, Passage 39, 2001

Regler for menneskeparken, oversatt av Sigurd Tenningen, Lord Jim Publishing, 2016

Regler för mänskoparken, oversatt av Niklas Haga, Faethon, 2019

Sloterdijks mest omdiskuterte foredrag (1997/-99) inngår i hans dialog med Heideggers filosofi og er et innspill til en profetisk antropologi – den spør hvor mennesket er på vei. Mennesket er ikke bare et produkt av evolusjonen, men produserer nå seg selv. Hva slags mennesker skaper vår samfunnsform?

Og hvem setter premissene for menneskets stadige selvomprogrammering? Sloterdijks provoserende sidestilling av oppdragelse, kultivering og seleksjon utløste en rasende debatt, særlig i Frankrike og hjemlandet Tyskland. Jürgen Habermas kritiserte Sloterdijks begrep «antropoteknikk», og hevdet at essayet leflet med eugenikk. Sloterdijk fulgte opp debatten med boken *Du muß dein Leben ändern* (2009), der antropoteknikk-begrepet utvides til å omfatte alt fra sport til religiøs askese – som en forlengelse av og motvekt til samfunnets «menneskeproduksjon» står enkeltmenneskets øvelse, selvforbedring og selvovervinnelse.

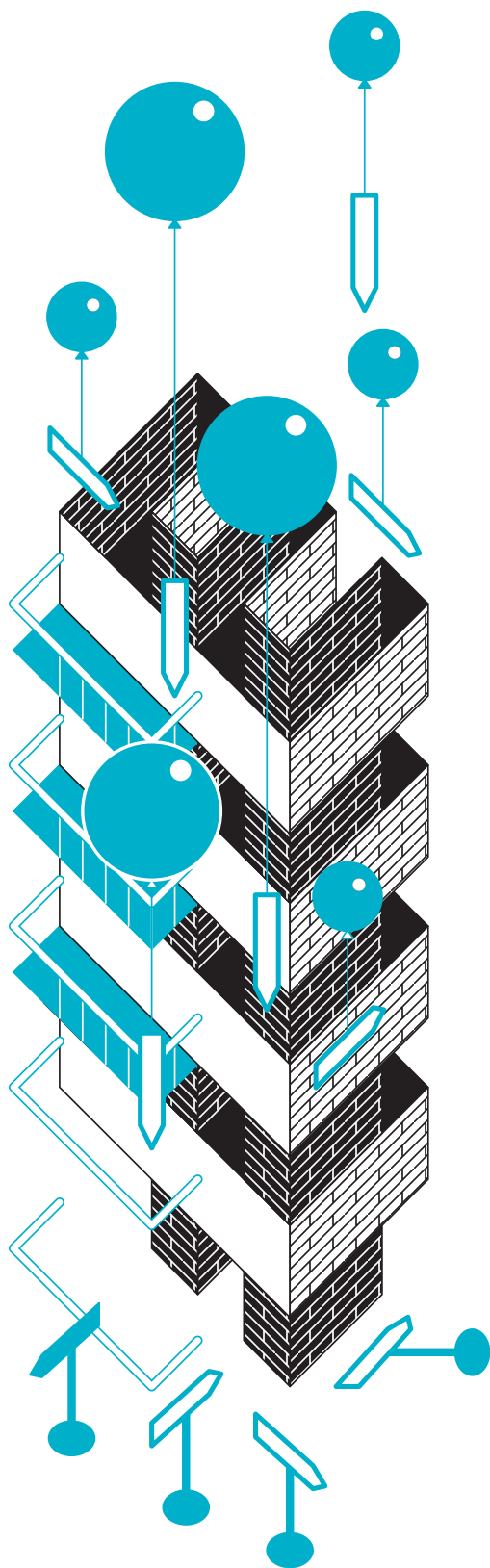
og nødsituasjoner som fremtvinger samarbeid. Å forbli en del av en koherent enhet i tilstander av stress eller fare, der det til og med står om liv og død, det er noe man må trenes for. For det trenger man en hel sivilisasjon, og utgangspunktet er å trene unge gutter til ikke å være redde – og å straffe feighet. Å skape menn er et stort prosjekt.

AD Enten man kaller det umandighet, unnvikelse eller feighet, er kanskje mangelen på mot et grunnproblem i vår tid? David Hume slår for øvrig fast at *mannsmot er en helt og holdent kunstig dyd: Gutter er like redde som jenter, men de trenes til å føle annerledes.*

PS I våre dager gjennomlever vi mandighetens fullstendige kollaps. Man ville måtte studere hele *me too*-bevegelsen i lys av dette, på bakgrunn av menneskehetens militærhistorie, konstruksjonen av mannsrollen og dens endelige dekonstruksjon gjennom dagens anklager. Vi trenger en ny Bulwer-Lytton, mannen som skrev *Pompeiiis siste dager* (1834). Også vi gjennomlever de siste dagene for noe.

Å samtale med Sloterdijk minner om opplevelsen av å lese bøkene hans: Snarere enn å forplikte seg til en systematisk undersøkelse, beveger han seg via provokasjoner og overraskende sprang, kanskje med det som mål å holde seg innen det interessantes dyrebare tryllekrets. Ikke uten grunn snakker Robert Musil om «det essayistiske livs utopi» – en svevende tilstand mellom vitenskapens søken etter sannhet og en poetisk vilje til å uttrykke seg. Om Sloterdijk foretar lette sprang, skaper følelsen av at noe fatalt lurar i dypet en urovekkende effekt. Sommerkvelden gjør det uansett vanskelig å forestille seg en underliggende pompeisk katastrofe eller en endetid, enten den nå måtte gjelde for mennene, menneskeheten eller begge deler.

Inne venter en flaske god rødvin til salaten. Forsøket på å holde temaet opp mot verdens nødsituasjoner og unntakstilstander blander seg med en velkjent vestlig ambivalens: Gleden ved å befinne seg i en beskyttet og behagelig sone der livet føles rikt og trygt, gjør at spørsmålet om vi har et ansvar for verdens nød blir mer relevant jo mindre nøden føles. Sloterdijk tar som sitt utgangspunkt at rikdom, ja, til og med luksus, er menneskets naturlige element, siden selve vårt vesen er tuftet på overskudd av ressurser. Komfortsonen er en

arkitektonisk og eksistensiell utopi, målet for all vår streben etter å føle oss hjemme i verden. «Wir wohnen in unsere Verwöhntheit,» skriver Sloterdijk, med et uoversettelig ordspill. Spørsmålet om vi ved å bebo vår bortskjemthet også blir medskyldige i problemene vi beskytter oss mot, blir dermed påtrengende. Den franske filosofen Frédéric Neyrat har kommet med en like uoversettelig replikk til Sloterdijks bortskjemmelsestese: «l'étendue des dégâts gâte le principe de gâterie»: bortskjemmelsesprinsippet skjennes av den skjenselen som rammer verden. Verden «skjennes», eller bent frem ødelegges, av menneskets luksusforbruk. Neyrat minner om at dette kommer til syne særlig på atoller som Maldivene, som er i ferd med å oversvømmes på grunn av drivhuseffekten, og der de bygger den kunstige øya Hulhumale, «håpets by», med diker mot syndefloden.

Moralistisk kritikk av det velstående samfunnet mangler stort sett et troverdig ståsted man kan reise innvendingene fra, om man da ikke lever på en druknende sydhavsøy. Hvis klimaforstyrelsene er en kriminell handling, mangler de fleste av oss et alibi, noe som gjør kyniske posisjoner farlig nærliggende. I *Die schrecklichen Kinder der Neuzeit* (2015) hevder Sloterdijk at Mme de Pompadours inspirerte vittighet – «Etter oss, syndefloden» – er et uoffisielt motto for vår tidsalder, der aristokratisk luksus er blitt demokratisert og der frivoliteten er blitt et massefenomen. Luksus står imidlertid også for et overskudd av ressurser. En av Sloterdijks håpefulle sentenser lyder: «Lettheten må ta byrden på sine skuldre.» Løsningen på de mest grunnleggende og presserende problemene må springe ut av et overskudd – fra oppfinnelse til frivillige engasjementer og en oppstemt energi. Fremtidens muligheter finnes i å utforske det han har omtalt som «intelligensens uutforskede kontinenter».

II. EMIGRASJONER TIL FREMTIDEN

Idet vi beveger oss fra balkongen og inn i stuen går replikkvekslingen inn mot det konkrete, om enn med filosofiske ansatser. Samtalen kretser om det som skal komme, og brødet han serverer til salaten er laget av en ny generasjon gamle kornsorter, spelt og amarant, superkorn. «Det er en futuristisk bakst,» erklærer han muntert. «Kanskje vi allerede spiser brødet til morgendagens eliter.»

AD *Noen mener at fremtidens mat må bli vegetarisk, eller endog vegansk, ikke minst av økologiske grunner?*

PS Min beste historie med vegetarianisme var da jeg trakk meg tilbake i åtte dager til en slags klinikk i Mosel-dalen. Det er et femstjerners hotell, veldig luksuriøst, alt er mykt og fredelig. Og de har et veldig spesielt kjøkken: ayurvedisk. Etter dette besøket vet jeg hva vegetarianisme kan være. Kjøkkenet er basert på kokte grønnsaker, indiske oppskrifter – og det er så delikat at du glemmer all annen mat. Kjøttet forsvinner fra menyen uten at du engang tenker over det.

AD *Kanskje inderne ligger langt foran oss? Eller kanskje de bare har et større reportoar av livsstiler: De lever med en endeløshet av regelsystemer side om side – selv forsøkene på å overskue hinduismen blir umulige å sammenfatte.*

PS Nettopp! Inderne har vært postmoderne i tusen år eller mer. De er veteraner i postmoderniteten, mens vi uten å vite det sitter fast i den gotiske æra. De drikker ikke alkohol heller, inderne. Der mener jeg de begår en feil, men kanskje det er vi som tar feil, jeg vet ikke.

Skum: humanskum, oversatt av Henrik Oxvig, Kunstakademiets Arkitektskole, Institut 1, 2007

Et utdrag på 20 sider fra det drøye 900 sider lange bind III (2004) av Sloterdijks trilogi om menneskets sfærer, der de to første bindene handler om intimsfæren («bobler») og metafysisk-imperiale kosmologier («kloder»). Utvalget gir en fortettet fremstilling av «skummet» som en metafor for menneskets sam-

værformer i tiden etter de klassiske kosmologiernes kollaps. Mangfoldet av livsformer side om side samsvarer med den moderne individualismen, som finner sitt arkitektoniske uttrykk i de moderne leilighetskompleksenes cellekolonier og hybellivets ensomme selvcontainere.

Världens hjärtslag: en dialog, Alain Finkelkraut & Peter Sloterdijk, oversatt av Dan Shafran og Åke Nylinder, Dualis, 2006

Sloterdijk skjenker opp og kommenterer at det er litt overraskende å finne californisk vin i nabolaget omkring Wangenheimsstraße. Vi kommer snart inn på Amerika og California, som også har vært et sidetema i Sloterdijks bøker fra essayet han skrev i 1986 om Weimar og California, til de to kapitlene om «unntaket Amerika» i *Weltinnenraum des Kapitals* (2006).

AD *Hva er Californias plass i verdenshistorien?*

PS Jeg har en god venn ved Stanford University, Hans Ulrich Gumbrecht, som har vært i San Francisco-området helt siden begynnelsen av utviklingen i Silicon Valley – og han er hegeliansk nok til å slå fast at verdensånden nettopp nå passerer der, slik Hegel engang så Napoleon som selve historien til hest, ridende inn i Jena. Det burde være mulig å undersøke fenomenet filosofisk: En av mine beste studenter, Cai Werntgen, undersøker Silicon Valley-fenomenet med utgangspunkt i Gottfried Gunthers hegeliansk inspirerte cyberfilosofi, og arbeider med en generell kulturteori, som også kaster lys over fenomenet USA. Vi vet egentlig ikke hvordan noe slikt som Amerikas Forente Stater i det hele tatt er mulig. Selve mulighetsbetingelsene for en slik konstruksjon må fortsatt undersøkes og avdekkes.

AD *Du har selv bånd til California – for eksempel er du representert på nettsidene til organisasjonen Berggruen Institute, som sammen med The Washington Post driver nettavisen The World Post?*

PS Redaktøren Nathan Gardels intervjuet meg for litt siden om den nye tribalismen. Jeg tror han var tilstede da jeg snakket ved Duttweiler-instituttet ved Zürich-sjøen. Det er en slags sveitsisk *think tank*. Visste du

Denne dialogen med filosofen Alain Finkelkraut, som opprinnelig kom ut på fransk i 2004, binder en lang rekke temaer sammen i samtalen løp. Boken er en av flere dialogbaserte utgivelser fra Sloterdijk; ellers kan nevnes bøkene *Selbstversuch: Ein Gespräch mit Carlos Oliveira* (1996), *Die Sonne und der Tod: Dialogische Untersuchungen* (2001) og intervjuboken *Ausgewählte Übertreibungen: Gespräche und Interviews 1993–2012* (2013).

forresten at det finnes 5500 tankesmier omkring i verden? Berggruen er i byen nå, jeg møtte ham tidligere i dag – på Soho House, en slags eksklusiv klubb. Han har selv skapt en merkelig ny institusjon som blant annet vil dele ut en slags Nobelpris for filosofiske arbeider. Han arvet en enorm kunstsamling, og har gått fra å være en rik arving, til å bli en investor og en slags filantrop. Han har virkelig gjort noe ut av arven, av sine talenter, om du vil. Han er dypt inne i alle disse futurologiske tingene og har blitt tvers igjennom californisert – en profesjonell optimist.

Apropos optimismen kommer vi inn på 1600-talls-filosofen Leibniz. Sloterdijk har ofte diskutert muligheten av en filosofisk optimisme. Han føyer til: «Av alle filosofene er Leibniz den som mest fortjener å ha rett.» Vi snakker litt om ideen om den beste av alle mulige verdener, som jo innebærer å erklære vår verden, med alle dens tilsynelatende ufullkommenheter, for å være en utopi.

AD Den norske sosiologen Jon Elster har foreslått en parallell kritikk av Leibniz og kapitalismens retorikk: Tendensen til å se onder som nødvendige kan bli en farlig fristelse. Kan ikke også ideen om den beste av alle mulige verdener brukes som en unnskyldning?

PS Argumentet faller ikke egentlig inn under kategorien unnskyldning, for ondere forstås som en nødvendighet forbundet med sameksistensen til mange, mange vesener. En slik situasjon skaper omstendigheter som er hva vår tidligere kansler pleide å kalle «suboptimale». Dette har blitt en mellomting av et munnhell og en stående spøk her i Tyskland.

AD Hvis det suboptimale er det eneste valget vi har, vil det ikke da bli det samme som det optimale? Viser ikke dette at påstander om hva som er nødvendig og hva som er mulig langt på vei er retoriske redskaper?

PS Optimistiske antagelser er ikke så mye et program, som hva Heidegger ville kalle en «stemning». Hos Leibniz er de en konsekvens av troen på at dersom Gud hadde vært i stand til å skape en bedre verden, ville han ha gjort det. Hvis det finnes onder må du ikke skyldes på Gud, for verden er simpelthen den beste som kunne skapes. I mine øyne fungerer dette argumentet også uten Gud. Hvis en bedre verden var mulig, ville den vært der.

AD Dette bringer oss tilbake til spørsmålet om kunstige øyer. Et eksempel kunne være nett-opp Soho House, som har et landsted i The Cotswolds, en slags rustikk futuristisk utopi: velstelte hester, økologisk mat, små elektriske biler. Vi får stadig flere «gated communities», og den nye trenden er at de har egne frukter som er avlet eksklusivt for medlemmene, fulgt opp av skreddersydde helsetilbud, insektkontroll, hele landskaper som er designet, egne patenter som kun er tilgjengelig for medeiere og abonnenter...

PS Det finnes en rekke prosjekter igangsatt av californiske arkitekter for å bygge kunstige øyer. Planen er at de skal ligge ute i internasjonalt farvann utenfor den amerikanske vestkysten, så de ville bokstavelig talt bli ekstraterrestrielle samfunn. De ville bli et slags USA II, med en egen rettslig status. Hvis du vil unngå amerikansk lovgivning, må du bevege deg 200 kilometer ut. Da kan du gi deg selv en helt egen status, du kan gjøre hva du vil og lage en flytende utopi basert på californiske prinsipper. Det er det eneste alternativet til utvandring til Mars, i det lange løp – for de vanlige jordboerne vil ødelegge alt, det fremstår som klart. Kanskje også Nord-Norge kan være et utopisk alternativ?

AD It-guruen Peter Thiel tar sikte på New Zealand, kjøper land og bygger seg et sted der i tilfelle sivilisasjonen kollapse. Tanken om Mars er i ferd med å bli en besettelse, selv om det er vanskelig å forestille seg et scenario som ville gjøre Mars til et sted å foretrekke fremfor Jorden?

PS I vår tid har vi fått en ny generasjon av profeter, og profetiene er selv en form for emigrasjon. De advarer ikke lenger mot en stor katastrofe som truer, men tar heller katastrofen for gitt og handler ut fra en postapokalyptisk

logikk. Virkelighetens problemer er litt annerledes. Jeg snakket nylig med en fremstående fransk politiker, som med henvisning til en amerikansk forsker sier at jordens bærekraft tillater et maksimum på to milliarder mennesker i det lange løp, hvis vi regner med avl av storfe ut fra dagens standardforbruk. Vi vil nå ti milliarder omkring 2050. Så spørsmålet er hvordan vi skal gå fra fra ti til to. Dette kan godt bli det siste spørsmålet i den såkalte verdenshistorien.

Beatrice, Sloterdijks kone, har kommet hjem. Vi snakker videre om kveghold og veganisme, om barn som velger vegetarisk kosthold og om tradisjonalistiske, kjøttetende foreldre. «Vi er moderate, men spiser fortsatt kjøtt,» humrer Sloterdijk, «vi føler oss litt som kannibaler som nylig har tatt barn av menyen.»

Kvelden går mot slutten og vi avtaler å møtes dagen etterpå, et sted midt imellom våre respektive adresser, siden Sloterdijk gjerne vil ut på sykkelen. «La oss finne en god restaurant,» sier han, «så vi er sikre på at du forlater Berlin i den rette leibnizianske ånd.» Brasserieet på Hotel Ritz ved Potsdamer Platz blir snart erklært som neste dags møtested.

Peter Sloterdijk på Vagant.no

Vrede og tid (utdrag), oversatt av Yngve Leonhardsen, 20.04.2009
«Publikum står overfor et fenomen som de med vantro oppfatter som et smakløst tilbakefall til en for lengst utdødd dialekt.»

Gudsiver (utdrag), oversatt av Yngve Leonhardsen, 04.05.2009
«De følgende utredningene kan sammenlignes med en åpen hjerteoperasjon –

og en slik vil kun den gå med på, som har grunner til å forebygge sine egne overbevisningers infarkt.»

Regler for menneskeparken (utdrag), oversatt av Sigurd Tenningen
Vagant.no 13.05.2016
«De neste fasene for menneskeheten vil være perioder med artspolitiske avgjørelser.»

Den hellige og storsvindleren, oversatt av Anders Dunker, *Vagant.no* 22.10.2015
«Ut fra evolusjonsteorien bevarer kulturer sine sjanser til å overleve i den grad de lykkes i å føre videre sitt pregende mønster – altså språk, ethos, ritualer, mythos – hos sine etterkommere i en vel bevart form.»

III. ISOLASJON, VELVÆRE OG MISÉRE

Dagen etter, i en nesten folketom restaurant i en sidefløy til Hotel Ritz, ankommer vi begge ørlite forsinket, Sloterdijk med et mer enn normalt bustete hår og en lite professoral hettegenser fra Stanford University. Han ber om råd fra servitrisen for å parkere sykkelen på et trygt sted, og snart er vi tilbake i samtalen, flettet sammen med planleggingen av et brunchmåltid med vin, ledsaget av muntre passiarer med personalet. Han forsikrer hovmesteren om at selv om vi har pludret litt med servitrisene, har alt gått sømmelig for seg – hun vil ikke motta noen klager.

AD *Vi blir tatt godt imot...*

PS Dette er nytt i Tyskland. Den tyske karakteren ser ut til å ha forandret seg, særlig i Berlin. Vi var kjent som et krasst folk, men likevel: I dag treffer du knapt annet enn hyggelige mennesker. Det finnes kanskje noe hardhet fortsatt, men hardheten er bakt inn i gode manerer. Det finnes dessuten en viss vennlighet selv i krassheten. Hvis du kan ta en god støyt, så er vi desto bedre venner i neste runde. Det er for øvrig besynderlig at du kan finne en restaurant som denne i Berlin, helt og holdent et fransk brasserie – utenfor all sammenheng.

AD *Stadig flere steder er som dette: etablissementer som er omhyggelig og overbevisende bygget opp fra bunnen av, men som samtidig er helt malplasserte – italienske trattoriaer i asiatiske kjøpesentre, sushirestauranter i Alpene. Flyplassens estetiske logikk har spredd seg overalt.*

PS Flyplasser har likevel noen egne kvaliteter – de er arkitektoniske amalgamer av kjøpesentre og avgangshaller. Det ligger psykologisk forskning bak, som munner ut i en anbefaling: Når folk reiser er de til en viss grad avhemmet, og man har åpen tilgang til kjøpsinstinktene deres. Nylig var jeg på besøk i Barcelona, for en flyplass! Og så har du Zürich, med halvtimes gåavstander innad i bygningsmassen. Mer ekstrem er Dubai, med innendørs palmer og fossefall. Hvis du reiser på første klasse får du din egen flyvertinne, som passer på deg og ser til at du alltid har nok champagne.

AD *Hvis vi lar disse være stikkord – avhemming og luksussoner –, er det ikke også noe i Frédéric Neyrats argument, apropos din teori om sfærene som komfortsoner? Han ser avhemmingen som en effekt av bortskjemmelse og luksus. Du har selv beskrevet hvordan velstanden sørger for at vi stadig tenker mer i form av shopping-muligheter, design og valg, mens vi tenker mindre i form av bydende nødvendigheter og etiske imperativer. Ser du isolasjon og overbeskyttelse som et problem i vår epoke?*

PS Spørsmålet om øykonstruksjon har hjemsoekt meg siden jeg skrev den siste delen av *Sphæren*-trilogien. Min følelse er at arkipelmetaforen jeg har brukt som en beskrivelse av moderne urbane strukturer, viser en avgjørende tendens i de vestlige samfunnene, der en monastisk impuls har blitt omformet til individualistisk isolasjon: Stadig dominerer ideen om at en celle burde bebos av én person. En veldig farlig idé. Fortsatt er den

Om Peter Sloterdijk i *Vagant*

Vagant 1/2009, Temaavdeling om Sloterdijk med bidrag fra Knut Brynhildsvoll, Anders M. Gullestad, Steen Nepper Larsen, Yngve Leonhardsen, Arild Linneberg, Sigurd Tenningen og Eivind Tjønneland

Yngve Leonhardsen
«Jeg tar anstøt – altså er vi»
Vagant.no 20.04.2009
«I Peter Sloterdijks *Vrede og tid* undersøkes hatet og ressentimentets historiske rolle.»

Steen Nepper Larsen og Sigurd Tenningen
«Peter Sloterdijks tenkning»
Vagant.no, 04.05.2009
«Vi skal ikke desillusjonere, men ironisere – rekke tunge og tenke med alle sanser, oppfordrer Peter Sloterdijk.»

Yngve Leonhardsen
«Bevissthetsoverskudd»
Vagant.no 04.05.2009
«*Gudsiver* har satt fart i den tyske religionsdebatten. Sloterdijk tar ikke Gud i forsvar, men maner alle ivrende kollektiver – religiøse og antireligiøse – til å bli disiplinerte parter i sivilsamfunnet.»

Tore Engelsen Espedal
«Sloterdijks skrekkelige flørt»
Vagant 4/2014, *Vagant.no* 22.10.2015
«Reaksjonær ressentimentsleverandør eller lettantennelig radikaler? Årets tyske Sloterdijk-debatt befant seg et sted mellom forenkling og forvirring.»

Anders Dunker
«In Extremis»
Vagant.no 12.05.2016
«I sin seneste bok, *Was geschah im 20. Jahrhundert?*, ser Peter Sloterdijk det 20. århundret som en farlig foregripelse av vårt eget århundres grensesituasjoner. Etter at de store ideologiernes drømmer endte opp som virkeliggjorte mareritt, må vi lære oss å drømme på nytt.»

individualistiske kulturen dominerende. Vi får se hva som vil skje i India og Kina. Slik jeg ser det avgjøres fremtiden av utviklingen i disse to landene.

AD *De har begge påfallende kollektive kulturer, sammenlignet med Vesten...?*

PS Helt opp til vår tid har de beholdt elementer av klassisk kollektivismen. Noen hevder at denne holdningen stammer fra risdyrkingens grunnleggende mønstre. Hvetedyrking, rug og så videre krever ikke den samme kollektive omsorgen for resultatet. Risdyrkere jobber i arbeidslag og må vedvarende stille for produktet. Hveteprodusenter kan så og siden sove. De kan også holde noen dyr som de eter fra tid til annen. Den spontane vegetarianismen i østlige leveformer er først og fremst et resultat av materielle omstendigheter.

AD *Så geografi er langt på vei skjebne: Territoriet er betingelsen for hva slags samfunn du kan bygge. Men hvis du vil forestille deg et perfekt samfunn, må du også forestille deg en begrenset verden, en øy. Både Platons Atlantis og Mores Utopia er øyer – og Aldous Huxleys utopiske roman heter simpelthen Island (1962)?*

PS Ja, jeg leste nettopp Mores *Utopia* på nytt og ble slått av en fantastisk detalj som jeg hadde oversatt: Utopia var opprinnelig ikke en øy, men utopianerne isolerte seg selv, så å si, ved å grave en kanal som atskilte dem fra fastlandet. Øya er en kunstferdig fremstilt koloni, en ny og bedre verden, litt som denne palmeformede øya i Dubai. Det finnes flere interessante forbindelser mellom fenomenene isolasjon, kolonisering og emigrasjon. Koloniseringen av den nye verden ble i stor grad ledet an av de såkalte *secundones*, de andrefødte sønnene til den spanske lavadelen. Andre av disse valgte å emigrere til munkelivet og isolere seg i celler. Men munkelivet er ikke nødvendigvis ensomt, for vi har også ideen om et *koinos bios*, felleslivet. Ordet munk kommer fra *monos*, som betyr alene, men det vi kaller klostre, som spanjolene kaller *monasterios*, ble opprinnelig kalt *asceterias*, fra *askeisis*, som betyr øvelse. Munkene kalte seg Kristi atleter.

AD *Finnes det noe moderne korrelat til munkelivet, et utopisk alternativ for de som er til overs?*

PS Singellivet, åpenbart, eller også livet som arbeidsledig. Hybellivet, som jeg utforsker i *Sphären*.

AD *Den moderne individualismen omtaler du som en samfunnsform for de som mener å ikke behøve noe samfunn, men i teorien din om intimsfæren og menneskets ulike «bobler», forblir den andre en nødvendighet for at en verden skal oppleves som god og fullkommen – om den er aldri så liten. For munk og nonne er den andre formodentlig Gud, men hva tar guds plass i det sekulære samfunnet?*

PS Det er veldig fleksibelt. For alenemødre blir barnet den andre, for eksempel.

AD *Tendensen til avskjæring og isolasjon er også roten til mange av dagens problemer. Ser du noen motsatt tendens – en bevegelse mot det kollektive?*

PS Nye organisasjoner og nettverk dukker stadig opp, og mange av dem er åpenbart slike motreaksjoner.

AD *Finnes det noen tilsvarende motreaksjon til avskjæringen i luksussoner, de privilegerte rommene som er adskilt fra resten av samfunnet?*

PS I løpet av de neste årene er det svært sannsynlig at vi vil oppleve flere plyndringsepisoder, der de fattige og marginaliserte angriper kjøpesentre og lagre for å gjennomføre en form for vill redistribusjon. Det var et tilfelle i Frankrike der en *traiteur*, en av disse luksuriøse delikatessebutikkene, ble plyndret, men etter sigende ble gåseleveren og champagnen bare halvveis konsumert. Den slags eksklusive varer smaker godt bare i den rette sammenhengen og krever en viss kultur.

AD *Spørsmålet blir kanskje hvor barbariet ligger – på utsiden eller innsiden av de beskyttede sonene? Når du sier at vi må sivilisere kulturene, fordi de innad er ordnede og beherskede, men utad agerer som ville dyr, oppstår spørsmålet om man i det hele tatt kan skape en gruppe, et samfunn eller en utopisk øy, uten en motgruppe – som ekskluderes?*

PS Sivilisasjonens kulturelle enheter må selv domestiseres, og dette arbeidet er langt fra ferdigstilt. For øyeblikket opplever vi et tilbakefall til en form for kulturalistisk egoisme. Jeg tror ikke at vi bør sammenligne dette fenomenet med de nasjonalistiske bevegelsene fra attenhundretallet, for selv om disse kunne være aggressive, så var de også svært kreative prosjekter. De hadde et element av frigjøring, de ville riste av seg fremmed dominans. De så nasjonen som en inngangsport til menneskeheten: Du kan ikke tre inn i menneskeheten som et nakent individ. Du må ikle deg drakten til din egen kultur for å kunne bli et medlem i

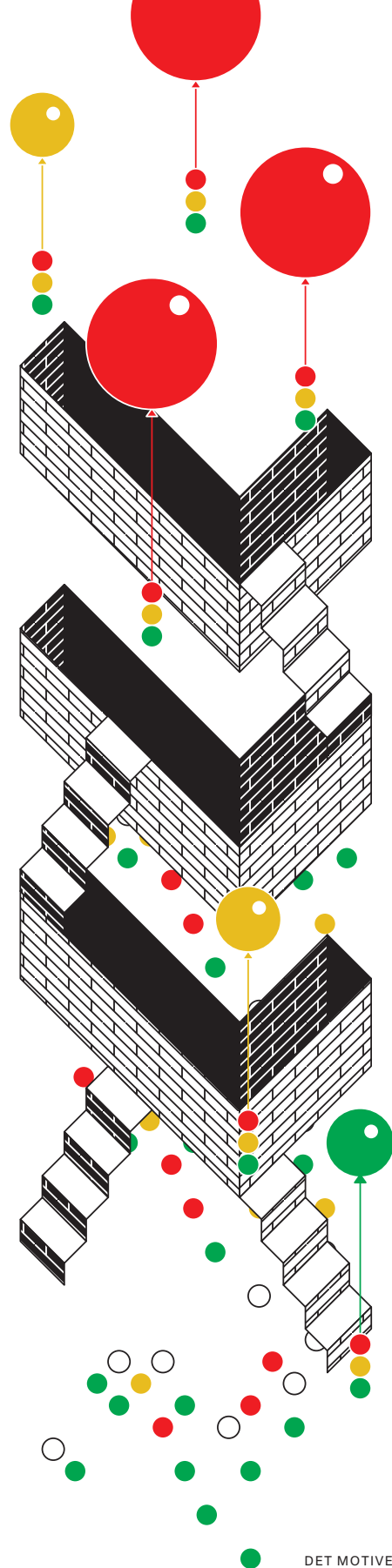
menneskehetens orkester. Du må mestre ditt eget instrument før du kan spille med. Det er en barbarisk abstraksjon å anta at du kan tre rett fra sengen, fra ditt eget barnerom, inn i verden som sådan.

AD *Proto-romantikeren Herder, som ble så viktig for de nasjonalistiske bevegelsene, sa noe slikt som at den bleke og abstrakte universalismen ikke kan konkurrere med de lokale kulturenes røde kinn. Han sa en egen musikk i det lokale – i språket og kulturen som ikke kunne erstattes av abstrakte begreper?*

PS Noe av problemet for samtidens filosofer er at mange av dem snakker den abstrakte etikken esperanto. De glemmer å ta hensyn til at mennesker lever sine liv i en levende kultur. Og en levende kultur er ikke et filosofiseminar.

AD *Hvordan løser vi konflikten mellom identitetsgrupper og kravene som stilles av universelle menneskerettigheter? Hvordan skal vi forholde oss til humanitære nødsituasjoner, drukning og sultedød i randsone av vestens luksussone?*

PS Etter tsunamien i 2004 opplevde vi en bølge av engasjement og giverglede. Gaverne var langt mer enn det de rammede partene kunne ta imot. Hvis elendigheten blir kronisk, blir problemene vanskeligere å hankses med – folk går trett av å være generøse. Vi investerer enorme summer i å følge opp hver eneste flyktning, men det samme beløpet ville brukes mye mer effektivt hvis det ble investert der de kommer fra. For å unngå eksplosive flyktningesituasjoner, trengs massive utviklingsprogrammer i landene der migrasjonen begynner. Å gjøre flyktningenes hjemland til utopiske steder, det er den virkelige utopien.

Det føles urimelig å forvente en umiddelbar optimisme i møtet med slike verdensproblemer: Man måtte virkelig være en Leibniz for å forlenge de filosofiske tankebanene til et arkimedisk punkt og slik løfte verden ut av lidelsen. Da Sloterdijk ble spurt om menneskehetens fremtid i Amsterdam, antydet han at dekonstruksjonen av den europeiske imperialismen og fantasmet om unilateral verdensdominans er en pågående prosess, som vil føre verden inn i en ny og ukjent fase. Morgendagens politiske visdom må være basert ikke på suverene erklæringer av uavhengighet, men på en «declaration of interdependence». Spørsmålet er kanskje om flyktningstrømmen kan sees som begynnelsen på oppløsningen av det gamle territoriet – forestillingen om hjemmet som et beskyttet sted med dører som kan lukkes.

Snart blir oppmerksomheten vår flyttet fra global krise til praktiske anliggender, fra politikk til sport. Restauranten vil gjerne at vi flytter oss så de kan rigge projektoren på plass for en VM-kamp. Sloterdijk antyder at vi kanskje kan bruke min telefon til å ringe Beatrice, siden han selv lever avskåret fra mobilnettet. Vi runder av mens han trekker hettegenseren på og gjør seg klar for sykkelturen tilbake gjennom byen, med en middagslur som mål. «Mitt nye hvileregime krever sitt,» forklarer han underfundig, og jeg lurar umiddelbart på om han når hjem før kampen begynner.

Selv setter jeg kursen for å lete etter en gave på kjøpesenteret Mall of Berlin. Jeg tenker på noen av Sloterdijks treffende beskrivelser av det senkapitalistiske samfunnet – beskrivelsene av det «melankolsk-barokke livsstilsmilennium» i den tidlige boken *Eurotaoismus* (1989), med dens lett apokalyptiske bildeserier av reislivsannonser, rulletrapper, galakser og egyptiske ruiner – bilder som blir fulgt opp

i *Im Weltinnenraum des Kapitals* (2005), der han, inspirert av Dostojevskji og Benjamin, beskriver Vesten som et enormt globalt kjøpesenter. Velstandens luksuriøse drivhus er bundet sammen av usynlige korridorer av velstand, knyttet sammen av flyplassenes avgangshaller: et diffust, men beskyttet rom omtrentlig definert som der man har kontakt med kredittkortselskapene. Kanskje drives livet i krystallpalasset fremover av banklån og kredittkortgjeld, av en kreativitet som stadig mobiliseres på nytt for å holde seg flytende. Når vi får hodet over vannet prøver vi å gjøre noe ut av talentene våre og investerer det vi måtte ha av overskudd. På utsiden finnes usikre steder befolket av synkende skip, nødflåter og grupper uten forsikring: underutrustede, desperate og overmotiverte mennesker som risikerer å ende i et nytt Gulag-arkipel av midlertidige flyktningeleirer langs yttergrensen av komfortsonen. Krystallpalasset har aircondition, men utenfor stiger temperaturen – og havet.

Dypt inne i disse tankene setter jeg kursen tilbake mot Venezia, urbildet på en beskyttet luksussone – på samme tid suveren og sårbar. Mens jeg avventer nytt om flyavgangen, som muligens vil bli innstilt på grunn av urolige meteorologiske forhold, tenker jeg på motsetningene mellom frihet og forpliktelse, mellom den trygge innsiden og den farlige utsiden. Disse kommer stadig til uttrykk i Sloterdijks tenkning, og dreier seg om mer enn filosofi. Vi har åpenbart å gjøre med en tenkning som ligger i luften: Hele kulturen utfolder seg i den atmosfæriske turbulensen mellom mulighetenes høytrykk og nødvendighetens lavtrykk. Selv om ingenting er avgjort og flyene fortsatt er i rute, bygger et lummert og diffust tordenvær seg opp over arkipelet av utopiske øyer. ■